

vräker omkull bord i raseri över kränkningen av det heliga rummet.

I den avslutande och sammanfattande artikeln "Befriad att älska: utkast till en teologi i ljuset av samkönad kärlek" fortsätter Eva Reimers tanken att där kärleken finns fördrivs rädslan. Alla är älskade av Gud, ingen behöver vara rädd. Men dessa befriade kärleksmänniskor dominerar tyvärr inte våra kyrkor, säger hon. Kyrkan verkar vara rädd för den kropp och kärlek den predikar. Budskapet om befrielsen kommer nu från de homo- och bisexuella som formulerat sina erfarenheter i det som kan kallas "queer teologi", skriver Reimers. Man har slutat be om ursäkt och gör anspråk på sin plats i församlingen. Hon menar att queer teologi uppvisar släktskap med befrielse- och feministteologi. Det gör den, men hon får det att låta som det är först i queer-formen som homosexuellas teologi uppstår. Det är synd, eftersom det finns en mängd teologi som formulerats av bögar och lesbiska åtminstone sedan 1970-talet. En del av den är feministisk, annan inte. Men när man läser Reimers text kan det verka som att homosexuellas teologi är queer och att det dessutom finns feministisk teologi, som vore inte delar av den lesbisk, vilket är lite missvisande. Jag blir dock glad i hjärtat av Reimers förhållningssätt till bibeln, kyrkan, Gud; hennes betonande av kärlek, öppenhet och ärlighet, att alla bär vi ansvar för de liv och den tro vi har, att Gud inte är en otäck, småskuren typ.

Samtidigt saknar jag, både i denna artikel och i flera andra, ett större och mer problematiserande maktperspektiv. Om jag inte missminner mig, så är Gårdfeldt den ende som använder begreppet heterosexism, annars är det heteronormativitet som är den vanligaste utgångspunkten för maktanalyser. Om man inte ska hamna i en alltför individcenterad och könsutsuddad teoretisk bas, är det viktigt att man inte räds att emellanåt även använda sig av t.ex. feministiska eller marxistiska teorier. En annan tanke som slagit mig, är om författarnas sexuella hemvister avsiktligt har utelämnats i presentationerna? I regel kan den inte heller utläsas i artiklarna. Kan detta bero på att man inte har velat kategorisera sig genom sexualitetsbenämningar? Men varför skulle i så fall det vara värre än de yrkesbenämningar som nu anges? Eller finns det trots allt en (befogad?) rädsla för att vara öppen som bög eller lesbisk, i de fall då man är det? Jag hoppas att skälet är det förstnämnda, annars rimmar det illa med hela bokens uppgift och karaktär. Reimers skriver apropå bruket av psalmen *Blott i det öppna* att "homosexuella på ett särskilt sätt förstått värdet av öppenhet och ärlighet". Så suddas då gärna ut kön och sexualitet, släng kategoriserandet på soptippen, men räds inte att använda dem så länge som det kan innebära stöd för en endaste liten människa. *Blott i det öppna* är en bok som man inte behöver vara kristen för att ha stor behållning av. Däremot skulle många ha behållning av om alla kristna läste den.

Madeleine Tönnies

Vanlighetens villkor i Västerbotten

Svante Norrhem: *Den hotfulla kärleken – Homosexualitet och vanlighetens betydelse*
Carlssons Bokförlag, Stockholm 2001, 256 sidor

Svante Norrhem skriver inledningsvis i sin bok, *Den hotfulla kärleken – Homosexualitet och vanlighetens betydelse*, som handlar om "vad homosexualitet är eller har varit i Västerbotten", att en biprodukt av studier av en minoritet är att de säger något om majoriteten. Eller kanske uttryckt på ett annat vis, både "det normativa" och "det avvikande" konstituerar varandra genom att definiera sig själva i motsatsförhållande till varandra. Den danske homosexuelle sociologen Henning Bech talar i sin bok *When men meet* (1997) om den ständigt frånvarande/närvarande homosexualiteten. I situationer som på ytan kan uppfattas som synnerligt heterosexuella, skapar homosexualiteten med sin frånvaro betydelsen av "heterosexualitet", som inte skulle behöva definieras och reproduceras om ingen "andra" fanns. Detta fenomen exemplifierar Norrhem med de särskilda heterosexuella ritualer som beskrivs i den Norrländska uppslagsboken, som "nattfrieri", "bröllop" och "giftermåls seder". Norrhem skriver även att osynligheten av homosexuella i Norrbotten inte är "detsamma som frånvaro", dvs. bara för att fenomenet homosexualitet inte benämnts betyder det inte att det inte har funnits några homosexuella i Västerbotten.

Min egen läsning av Norrhems bok kommer oundvikligen att låta sig färgas av min position som bisexuell och biteoretiker. På samma vis som Norrhems studie om "minoritetspositionen homosexualitet" i Västerbotten säger en hel del om vad "majoritetspositionen heterosexualitet", eller kanske snarare, heteronormativitet, i Västerbotten är, säger det även en hel del om vad "minoritetspositionen bisexualitet" är i förhållande till "majoritetspositionen homosexualitet".

Norrhem syftar till att diskutera homosexualitet, och studien bygger dels på långa djupintervjuer med en mindre grupp informanter, dels på en större grupp som blivit tillfrågad om mer specifika saker under ett kortare telefonsamtal. Informantgruppen omfattar "homosexuella västerbottningar, heterosexuella västerbottningar och personer som via sitt yrkesverksamma liv kan ha haft en anledning att förhålla sig till homosexualitet" (s. 22).

Något som går igen i min personliga läsning av Svante Norrhems bok är

känslan av att berättelsen om homosexuella i ett heteronormativt samhälle likväl skulle ha kunnat handla om bisexuella i ett homonormativt samhälle, respektive hur relationerna mellan heterosexuella och homosexuella likväl skulle ha kunnat handla om relationerna mellan homosexuella och bisexuella. Norrhems studie skildrar hur homosexuella och homosexualitet osynliggjorts i Västerbotten, hur ämnet är något som både är tabu, och något som "inte finns här". Om det funnes några homosexuella på orten har de med största sannolikhet flyttat från orten till en större stad, företrädesvis söderut mot Stockholm. Tystnaden kring homosexualitet förklaras delvis med att "förförelseteorin" sitter hårt i bygden, att man som ung och oskyldig kan förföras till att bli homosexuell. Kan man tänka sig att samma förförelseteori finns i bakhuvudet när personer som precis kommit ut som bi av homosexuella får höra att "bisexualitet är ett stadium som går över" respektive, "bisexualitet är en sexuell läggning som inte finns"?

Norrhem skildrar hur homosexuella tvingas välja mellan hemmatillhörigheten i den kristna församlingen, eller i den homofoba släkten, och RFSL-föreningen, och kan man tänka sig, det homosexuella sociala livet i stort. Här uppfattar jag att tvånget att välja främst handlar om kulturell och social tillhörighet, snarare än sexuell preferens, dvs. om jag känner att jag hör mest hemma i den homosexuella sociala gruppen eller i den kristna (eller i en annan grupp där det är uteslutet att tillhöra en homosexuell grupp parallellt). Somliga homosexuella i studien väljer efter en tids mer öppet homosexuellt leverne i exempelvis Stockholm, att ändå flytta tillbaka till ett homosexuellt liv i det fördolda i den by där större delen av släkten finns. Andra väljer att för gott bosätta sig på en annan större ort, långt från släktingar och det "gamla livet". Ytterligare någon väljer att leva i två parallella världar, ett "homosexuellt liv" långt ifrån föräldrahemmet där det är möjligt att leva ut sin homosexualitet, och ett "heterosexuellt liv" i samband med att han då och då besöker det "gamla livet" och släktingarna där. I "det heterosexuella livet" är det tabu att överhuvudtaget diskutera eller fråga om "det andra livet". Den klivenhet som de kristna homosexuella informanterna upplever i sitt förhållande till sin kristna tro och dess betydelse, eller som man kan förmoda till sin "heterovärld", och den homosexuella identiteten, återspeglas även i min egen studie av bisexuella kvinnors förhållande till sin "hetero" och "homovärld" och den bisexuella identiteten (*lambda nordica* 1-2/2001)

Jag är övertygad om att Norrhems bok kommer att fylla en viktig funktion också för forskare intresserade av landsbygdsminoriteter av olika slag, där den homosexuella positionen bara är en av flera minoritetspositioner.

Hanna Bertilsdotter

Homosexuella i glesbygd

Om önskan att vara vanlig

Historikern Svante Norrhem har gett sin nyutkomna bok *Den botfulla kärleken* den karaktäristiska undertiteln "Homosexualitet och vanlighetens betydelse". Det är en mycket intressant bild han ger av dagens homosexuella i Västerbotten, i de flesta fall levande utanför den glamorösa gay- och queervärlden och i en inbiten heteronormativ omgivning. En del av undersökningen redovisade han redan i *lambda nordica* 2-3/1999 under titeln "Tystnadsplikt och kärlek".

Säkerligen är informanterna ganska representativa för den s.k. "tysta majoriteten" bland homosexuella både i Sverige och i andra länder. De är utifrån sina egna erfarenheter övertygade att "de är födda sådana" och värjer sig för andra förklaringar, de tar avstånd från alltför utlevande och könsöverskridande bögar och lesbiska och önskar bara få leva ifred med normala erotiska relationer till en annan människa, bara med den skillnaden att denna människa är av samma kön. Pia Lundahl fann samma inställning hos sina informanter i studien *Lesbisk identitet* 1998. Det är viktigt att inte förbise eller nonchalera denna grupp som sällan ställer upp i massmedia eller gör sig hörda i olika organisationer för homosexuella.

I kapitlet "Kärlek och sexualitet i historien" ger Svante Norrhem en pedagogisk och objektiv redogörelse för diskussionen mellan konstruktivister och essentialister. Först i slutet tar han litet försiktigt ställning på den konstruktivistiska sidan i frågan om det fanns homosexuella i Västerbotten på 1950-talet:

Ett svar skulle bli att visst fanns det det, men de som kallades det var våldsmän och pedofiler. Ett annat svar skulle bli att visst fanns det det, men det fanns inget ord för dem.

Det är intressant att här knyta an till Jens Rydströms nyutkomna avhandling, som inte minst behandlar homosexuella (främst män) i Norrland. Rydströms studie motsäger Norrhems slutsats. När man talar om att det saknades ord för dem (eftersom uttrycket "homosexuella" inte var allmänt känt) får man inte glömma det sannolikt urgamla svenska uttrycket "kvinnohatare", som gång på gång återkommer i mer folkliga sammanhang. Norrhem citerar (s. 80) ett brev till RFSL 1958 från en norrlänning som karaktäriserar sig själv inte som homosexuell utan just som "kvinnohatare". Märkligt nog används denna traditionella beteckning ofta om män som liksom norrlänningen inte alls säger sig hata